

01

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน ปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง PUBLIC PARTICIPATION IN SOLVING FLOOD PROBLEMS IN THE LOWER YOM RIVER BASIN

ปิยะดา วชิระวงศกร^a✉ และ ณัทธินี ดีแท้^b

^a สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

^b สาขาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Piyada Wachirawongsakorn^a✉ and Natthinee Deetae^b

^a Environmental Science Programme, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

^b Statistic Programme, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

✉ piyada333@hotmail.com

ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามที่จัดสรรงบประมาณแผ่นดินปี พ.ศ. 2558 สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ และขอบคุณประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่างที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง โดยศึกษาในพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแพร่ สุโขทัย พิษณุโลก และพิจิตร โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งจำนวน 861 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรม SPSS เพื่อวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบค่า t-test และ F-test พบว่า ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำยมในการทำเกษตรมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 26.36 รองลงมาได้แก่ ทำประมง คิดเป็นร้อยละ 2.44 และใช้น้ำในการอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 2.21 ตามลำดับ ในช่วงฤดูน้ำหลากจะมีประชาชนถึงร้อยละ 60.51 ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับผลกระทบด้านการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.36 เมื่อพิจารณาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยในแต่ละด้านจะเห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.53$) แต่ไม่พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ($\bar{X}=0.83$) โดยตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน อาชีพหลัก และรายได้ของประชาชนที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน ลุ่มน้ำยมอุทกภัย

Abstract

This research studies the level of public participation in solving flood problems in the Yom river basin. The study areas comprised four provinces: Prae, Sukhothai, Phitsanulok, and Phichit. A questionnaire was used as the instrument for 861 voters using accidental sampling. For the data analysis, the SPSS program was utilized to analyze the percentage of frequency, means, t-test, and F-test. The results showed that most of the local population used the water in the Yom river for agriculture (26.36%), followed by fisheries (2.44%), and consumption (2.21%). Most of the population was affected by flooding during the rainy season (60.51%), which largely impacted agriculture at 44.36% of total flood victims. When considering public participation related to solving the identification of the flooding problem in each dimension, it was found that local people only participated through access to information at a moderate level ($\bar{X}=2.53$), while there was no public participation in defining the problem, flood solution planning, or implementation or evaluation ($\bar{X}=0.83$). The differences in the positions in the community, and the occupation and income of the population affected the public participation in flood problem management with a significance of 0.05.

Keywords : Public participation, Yom river basin, Flood

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาเรื่องปริมาณน้ำเป็นปัญหาสำคัญหนึ่งของประเทศไทยที่ต้องเผชิญ กล่าวคือ ในฤดูฝนมีน้ำจากธรรมชาติไหลหลากปริมาณมากตามลุ่มน้ำส่งผลให้เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรงครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง โดยเฉพาะพื้นที่ทางเศรษฐกิจและการเกษตร และเมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งจะเกิดภาวะขาดแคลนน้ำอย่างมาก โดยมีรายงานสถานการณ์ความแห้งแล้งในประเทศไทยจากกลุ่มงานอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย ว่าในช่วงในช่วงปลายปี 2555 กล่าวคือ จากเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม มีรายงานว่าพบพื้นที่ที่ประสบภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก สภาพความแห้งแล้งได้ขยายพื้นที่กว้างขึ้น จาก 13 จังหวัด เป็น 19 จังหวัด ส่วนในภาคเหนือและภาคตะวันออกพบภัยแล้งในเดือนธันวาคม จำนวน 4 จังหวัด และ 1 จังหวัด ตามลำดับ (UNCCD, 2012) ดังนั้นหากไม่มีการบริหารจัดการน้ำที่มีปริมาณมากในฤดูฝนอย่างมีประสิทธิภาพแล้วน้ำจะกลายเป็นสาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในชาติ อันเป็นผลมาจากความเดือดร้อนจากการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยที่ไม่เป็นธรรมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนที่อยู่อาศัยเฉพาะในบางพื้นที่ ในขณะที่บางพื้นที่กลับไม่ได้รับผลกระทบอันเนื่องจากการพยายามป้องกันพื้นที่ของตนเองไม่ให้น้ำไหลเข้าไปในรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ในขณะที่เดียวกันการไม่มีแหล่งสะสมน้ำที่มีปริมาณมากในช่วงฤดูน้ำหลากก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำอย่างมากในช่วงฤดูแล้ง เป็นผลให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างพื้นที่ต่าง ๆ ได้ โดยเห็นได้จากในช่วงฤดูฝน ปี พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมาประเทศไทยประสบอุทกภัยครั้งใหญ่ในรอบ 70 ปี ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก โดยอุทกภัยในครั้งนี้มีสาเหตุจากฝนที่ตกหนักเป็นบริเวณกว้างและสะสมต่อเนื่องตลอดทั้งฤดูฝนจากอิทธิพลของมรสุมและพายุน้ำวน 5 ลูก ส่งผลให้ตั้งแต่ 1 มกราคม ถึง 31 ตุลาคม พ.ศ. 2554 ประเทศไทยมีปริมาณฝนตกสะสม 1,822.4 มิลลิเมตร ซึ่งสูงกว่าค่าปกติ (เฉลี่ย 30 ปี) ถึงร้อยละ 28 และหากนับเฉพาะภาคเหนือจะสูงกว่าค่าปกติถึงร้อยละ 42 ปริมาณน้ำฝนดังกล่าวจึงสะสมเป็นมวลน้ำจำนวนมากมหาศาลส่งผลให้น้ำไหลของน้ำตามธรรมชาติไม่สามารถรองรับได้ จึงเอ่อล้นเข้าท่วมพื้นที่การเกษตรและพื้นที่อุตสาหกรรมและมีความรุนแรงสูงสุดในช่วงเดือนตุลาคม – เดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา สร้างความสูญเสียอย่างมากมายแก่ประชาชนและระบบเศรษฐกิจ ทั้งบ้านเรือน ทรัพย์สิน ไร่นา โรงงาน เครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ (Economic Intelligence Team, 2011) โดยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดแพร่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร และจังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบอย่างมาก และยังเป็นที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซากทุก ๆ ปี โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้ถูกยกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดการกับปัญหาน้ำท่วมในปัจจุบัน โดยประสบปัญหาน้ำท่วมในเดือนสิงหาคม – เดือนกันยายน เป็นประจำทุกปี ซึ่งเมื่อเกิดฝนตกหนักในบริเวณดังกล่าวจะเกิดน้ำป่าไหลหลากและการไหลบ่าของแม่น้ำยม และแม่น้ำน่านในบางส่วน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเสียหายของพื้นที่การเกษตรและไร่นาของประชาชนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม จึงมักประสบปัญหาน้ำล้นตลิ่งทำให้ได้รับผลกระทบจากปริมาณน้ำท่วมซึ่งเป็นระยะเวลานาน

จากปัญหาที่เกิดขึ้นข้างต้น รัฐบาลจึงได้จัดทำแผนเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัยทั้งระยะเร่งด่วนและระยะยาว อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการน้ำของภาครัฐยังไม่มีชัดเจนและเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร เนื่องจากประเทศไทยยังไม่เคยประสบกับปัญหาอุทกภัยที่รุนแรงเช่นนี้มาก่อน การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาของรัฐบาลในภาพรวมขึ้นต้นยังเป็นการพิจารณาแก้ไขปัญหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาวางแผนแก้ไขปัญหาน้ำและเสนอแผนและโครงการไปยังระดับท้องถิ่นต่าง ๆ โดยที่ประชาชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการปัญหาดังกล่าว และถึงแม้ว่าที่ผ่านมารัฐบาลไทยได้ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นแสดงความสามารถในการ

พัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง (Local Self-development) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกหรือเป็นคณะกรรมการของหมู่บ้านหรือตำบล เพื่อพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาของตนเอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและมีจิตสำนึกในการแก้ปัญหาชุมชนของเขาด้วยตัวเอง แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมดังกล่าวของประชาชนในท้องถิ่นยังขาดซึ่งความสามารถในการตัดสินใจหรือการแสดงความคิดเห็นและการเป็นตัวของตัวเอง ส่วนมากการวางแผนในการพัฒนาเพื่อการจัดทำโครงการต่าง ๆ มักถูกกำหนดโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่อยู่ภายนอกชุมชนในลักษณะของการวางแผนจากข้างบน (Top-down Planning) ซึ่งหน่วยงานของรัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายหรือโครงการพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ประชาชนในท้องถิ่นเองยังเชื่อถือและให้ความเคารพต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีความเชื่อว่าถ้าตัวเขาไม่ได้มีส่วนร่วมในโครงการก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะคนอื่นสามารถทำให้โครงการนั้น ๆ ดำเนินต่อไปได้โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล

จากปัญหาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น การจัดการปัญหาภัยพิบัติจากอุทกภัยจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม ป้องกัน และวางแผนทางในการจัดการกับปัญหาอุทกภัยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัย รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยโดยเฉพาะในพื้นที่ที่เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซากจะสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาการจัดการปัญหาอุทกภัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาอุทกภัยอันจะส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการศึกษา

พื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้จะใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์กลุ่มประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ลุ่มน้ำยม 4 จังหวัด ที่ประสบปัญหาอุทกภัยซ้ำซาก ได้แก่ จังหวัดแพร่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดพิจิตร ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 454,083 602,460 858,988 และ 547,543 คน ตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 2,463,074 คน (Isranews, 2015) ทั้งนี้ จำนวนประชากรที่สามารถใช้เป็นตัวแทนของประชากรในพื้นที่ศึกษานี้ได้จะคำนวณจากสูตรยามาเน่ (Yamane, 1967) โดยกำหนดให้มีค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 5 หรือที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05

$$n = \frac{N}{1 + (N)(e)^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size)
N = จำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (Population)
e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิด (0.05)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{2,463,074}{1 + (2,463,074)(0.05)^2} \\ &= 399.93 \end{aligned}$$

เพราะฉะนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอย่างควรมีน้อย 400 ตัวอย่าง แต่สำหรับขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน 861 คน ได้แก่ จังหวัดแพร่ 222 คน จังหวัดสุโขทัย 218 คน จังหวัดพิษณุโลก 222 คน และจังหวัดพิจิตร 199 คน

การศึกษาการมีส่วนร่วมและความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เพื่อสอบถามให้ครอบคลุมการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัย โดยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน ณ ตำบลแควใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ แล้วนำผลที่ได้มาตรวจให้คะแนน เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient alpha) ของครอนบัค (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นที่ .826 ทั้งนี้ในการศึกษาจะพิจารณาจากระดับการมีส่วนร่วมที่สำคัญในแต่ละชั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

เพื่อประเมินระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยด้วยการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมและความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้

0 – 0.83 หมายถึง ไม่มีส่วนร่วม/ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม

0.84 – 1.67 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุด

1.68 – 2.50 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับต่ำ

2.51 – 3.33 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

3.34 – 4.17 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูง

4.18 – 5.00 หมายถึง ระดับการมีส่วนร่วม/ความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การประมวลผลวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ซึ่งได้ใช้สถิติต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่

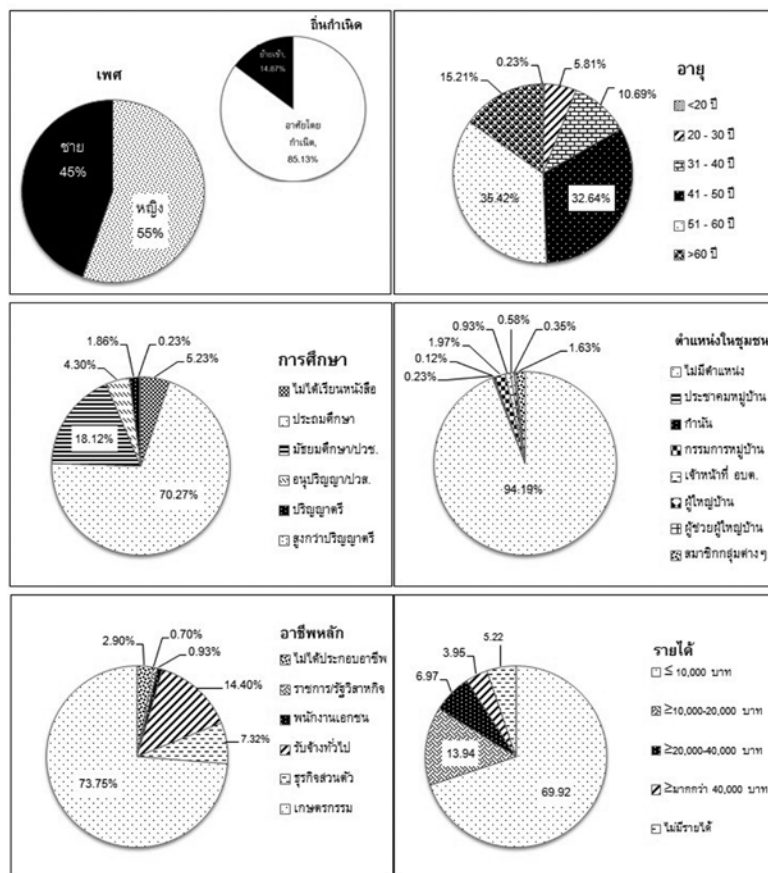
2) สถิติที่ใช้หาความแตกต่างของปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วม โดยการหาค่า t-test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่าง 2 ตัวแปร และค่า F-test เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างตัวแปรที่มีมากกว่า 2 ตัวแปร สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติกำหนดไว้ที่ระดับ 0.05

ผลและวิจารณ์ผลการศึกษา

ข้อมูลของประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

ประชาชนกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่างจำนวน 861 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 55.40 และเพศชายร้อยละ 44.60 ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.42 รองลงมา คือ มีช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.64 และช่วงอายุมากกว่า

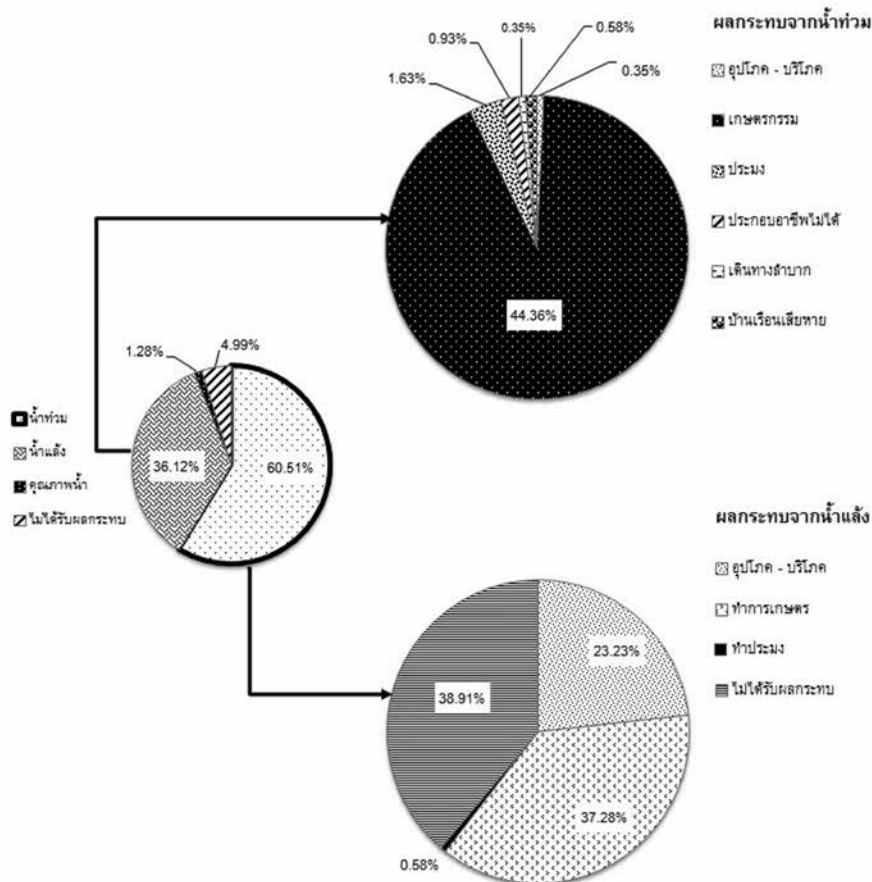
60 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.21 ตามลำดับ โดยระดับการศึกษาของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 70.27 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 18.12 ไม่ได้เรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 5.23 ระดับอนุปริญญา/ปวส. คิดเป็นร้อยละ 4.30 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.86 และสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 0.23 ตามลำดับ โดยประชาชนส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกที่ไม่มีตำแหน่งในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 94.19 ส่วนที่เหลือเป็นประชาชนที่มีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน อสม. เจ้าหน้าที่ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานหมู่บ้าน กำนัน เกษตรหมู่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ซึ่งประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยกำเนิด คิดเป็นร้อยละ 85.13 ในขณะที่ประชาชนที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่มีเพียงร้อยละ 14.87 อาชีพของประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 73.75 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป อาชีพธุรกิจส่วนตัว อาชีพพนักงานเอกชน และอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 14.40 7.32 0.93 และ 0.70 ตามลำดับ ซึ่งรายได้จากการประกอบอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท/เดือน คิดเป็นร้อยละ 69.92 รองลงมา คือ มีรายได้อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.94 รายได้ในช่วง 20,001-40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 6.97 ส่วนประชาชนที่มีรายได้มากกว่า 40,000 บาท มีเพียงร้อยละ 3.95 ตามลำดับ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถาม

ผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากแม่น้ำยมในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

ประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยมากกว่าน้ำแล้ง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60.51 และ 36.12 ตามลำดับ สำหรับประชาชนที่ได้รับผลกระทบทางด้านคุณภาพของแม่น้ำยมในการใช้ประโยชน์คิดเป็นร้อยละ 1.28 นอกจากนี้ยังมีประชาชนที่ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากแม่น้ำยม คิดเป็นร้อยละ 4.99 โดยในช่วงฤดูน้ำหลากที่เกิดปัญหาอุทกภัยประชาชนจะได้รับผลกระทบด้านการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.36 ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหายไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ รองลงมา คือ ด้านอื่น ๆ เช่น ประกอบอาชีพไม่ได้ เดินทางลำบาก และบ้านเรือนเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 1.86 ด้านประมง คิดเป็นร้อยละ 1.63 และด้านอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 0.35 ส่วนในช่วงฤดูแล้งประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบด้านการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.28 เนื่องจากปริมาณน้ำในแม่น้ำยมแห้งทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับการทำเกษตร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง รองลงมา คือ ผลกระทบด้านการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 23.23 และผลกระทบด้านประมง คิดเป็นร้อยละ 0.58 โดยการขาดแคลนน้ำทำให้สัตว์น้ำตายและสัตว์น้ำไม่มีที่อยู่ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ผลกระทบจากแม่น้ำยมในชุมชนบริเวณที่เกิดปัญหาอุทกภัยซ้ำซากในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

การมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง

การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมในภาพรวม พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.53$) โดยประชาชนส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาพปัญหาน้ำท่วม ($\bar{X}=2.95$) การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ($\bar{X}=2.65$) และการเยียวยาผู้ประสบภัยน้ำท่วม ($\bar{X}=2.52$) อยู่ในระดับปานกลาง แต่การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมนั้นจะอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X}=1.94$) ตามลำดับ (ตารางที่ 1) ซึ่งวิธีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมของประชาชนส่วนใหญ่จะรับรู้ข่าวสารจากหอกระจายข่าว คิดเป็นร้อยละ 55.52 รองลงมา คือ การเปิดบ้าน (การสอบถาม แลกเปลี่ยนข้อมูลจากเพื่อนบ้าน/ผู้นำกันโดยตรงถึงบ้าน) โทรศัพท์ การจัดประชุม/เวทีประชาคม วิทยุ หนังสือพิมพ์ ท้องถิ่น เว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์สายด่วนสายตรง การแถลงข่าว เอกสารข้อเท็จจริง รายงานผลการศึกษา ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร จดหมายข่าว แผ่นพับ/ใบปลิว และวิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 36.93 29.96 21.14 22.65 7.20 5.92 3.14 2.90 2.32 1.74 1.39 1.04 1.04 และ 0.70 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาพปัญหาน้ำท่วม	2.95	1.20	ปานกลาง
2) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม	2.65	1.31	ปานกลาง
3) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเยียวยาผู้ประสบภัยน้ำท่วม	2.52	1.34	ปานกลาง
4) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม	1.94	1.66	ต่ำ
รวม	2.53	1.61	ปานกลาง

ตารางที่ 2 ชนิดของสื่อที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

สื่อในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	ร้อยละ
1) เอกสารข้อเท็จจริง	2.32
2) จดหมายข่าว	1.04
3) แผ่นพับ/ใบปลิว	1.04
4) รายงานผลการศึกษา	1.74
5) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร	1.39
6) การแถลงข่าว	2.90
7) โทรศัพท์สายด่วนสายตรง	3.14
8) วิทยุ	22.65
9) โทรทัศน์	29.96
10) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น	7.20
11) หอกระจายข่าวชุมชน	55.52
12) เว็บไซต์/อินเทอร์เน็ต	5.92
13) การเปิดบ้าน (การสอบถาม แลกเปลี่ยนข้อมูลจากเพื่อนบ้าน/ผู้นำกันโดยตรงตรงถึงบ้าน)	36.93
14) การจัดประชุม/เวทีประชาคม	21.14
15) วิธีอื่นๆ	0.70

การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดปัญหาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมในภาพรวมของประชาชน พบว่าอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม ($\bar{X}=0.69$) ซึ่งเห็นได้ว่าประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=0.78$) ไม่มีการมีส่วนร่วมในเวทีประชุมเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=0.60$) ไม่มีการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเวทีประชุมเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=0.48$) และไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐเกี่ยวกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น ($\bar{X}=0.34$) ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามประชาชนยังคงมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นแต่ทั้งนี้ก็ยังอยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{X}=1.26$) (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยม

การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น	1.26	1.71	ต่ำสุด
2) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น	0.78	1.46	ไม่มี
3) การมีส่วนร่วมในเวทีประชุมเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น	0.60	1.30	ไม่มี
4) การมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในเวทีประชุมเกี่ยวกับสาเหตุและปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น	0.48	1.18	ไม่มี
5) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐเกี่ยวกับปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้น	0.34	1.03	ไม่มี
รวม	0.69	1.39	ไม่มี

การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญห

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนแก้ไขปัญหเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมในภาพรวม พบว่า ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญห ($\bar{X}=0.26$) โดยไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัย ($\bar{X}=0.42$) การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหอุทกภัย ($\bar{X}=0.29$) การประชุมในชุมชนวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัย ($\bar{X}=0.28$) และการวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัยกับผู้นำชุมชน ($\bar{X}=0.22$) รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการระดมความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหอุทกภัย ($\bar{X}=0.20$) และการมีส่วนร่วมประชุมวางแผนการแก้ไขปัญหอุทกภัยกับหน่วยภาครัฐและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ($\bar{X}=0.14$) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยม

การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญห	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1) การให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัย	0.42	1.17	ไม่มี
2) การมีส่วนร่วมในการประชุมในชุมชนวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัย	0.28	0.92	ไม่มี
3) การมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชนในการวางแผนแก้ไขปัญหอุทกภัย	0.22	0.82	ไม่มี
4) การมีส่วนร่วมในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหอุทกภัย	0.29	1.03	ไม่มี
5) ช่วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการระดมความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหอุทกภัย	0.20	0.83	ไม่มี
6) การมีส่วนร่วมประชุมวางแผนการแก้ไขปัญหอุทกภัยกับหน่วยภาครัฐและ/หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ	0.14	0.69	ไม่มี
รวม	0.26	0.93	ไม่มี

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม ($\bar{X}=0.52$) เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมการดำเนินการจัดการน้ำในแต่ละด้าน เห็นได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมเพียงการชักชวนสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอุทกภัยซึ่งอยู่ในระดับต่ำเท่านั้น ($\bar{X}=1.52$) ส่วนการมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคในโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัย ($\bar{X}=0.58$) การแก้ไขปัญหาอุทกภัย ($\bar{X}=0.33$) การเตรียมความพร้อมเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัย ($\bar{X}=0.32$) การช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัย ($\bar{X}=0.27$) และการมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษ ($\bar{X}=0.11$) นั้นอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วม (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการจัดการปัญหามลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1) การมีส่วนร่วมในการชักชวนในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษ	1.52	1.77	ต่ำ
2) การมีส่วนร่วมในชุมชนในการแก้ไขปัญหามลพิษ	0.33	1.09	ไม่มี
3) การมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบภัย	0.27	1.01	ไม่มี
4) การมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ	0.32	1.14	ไม่มี
5) การมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มกับหน่วยงานภาครัฐในการดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษ	0.11	0.60	ไม่มี
6) การมีส่วนร่วมในการลงทุนหรือบริจาคในโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ	0.58	1.22	ไม่มี
รวม	0.52	1.28	ไม่มี

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผลเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำยมในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการประชุมเพื่อสรุปการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยของผู้นำชุมชน ($\bar{X}=0.61$) การประชุมเพื่อสรุปการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยจากหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X}=0.41$) การรายงานผลการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยในชุมชน ($\bar{X}=0.37$) การรายงานผลการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยต่อหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X}=0.22$) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ ($\bar{X}=0.13$) การตรวจสอบเอกสารการดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ ($\bar{X}=0.13$) การสังเกตกิจกรรมการดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ ($\bar{X}=0.20$) การบันทึกข้อมูลกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการเกี่ยวกับ

กับปัญหาอุทกภัย ($\bar{x}=0.10$) การศึกษาดูงานเยี่ยมชมโครงการที่แก้ไขปัญหามลพิษ ($\bar{x}=0.10$) และการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ ($\bar{x}=0.13$) (ตารางที่ 6) โดยวิธีการที่ใช้ในการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการนิยมใช้แบบสอบถามมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มประชากรที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลทั้งหมด รองลงมา คือ การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ/เวทีประชาคม ร้อยละ 83.32 และการสัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่โครงการ ร้อยละ 44.12 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาทั้งระดับการมีส่วนร่วมของแต่ละวิธีพบว่า การมีส่วนร่วมในการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ/เวทีประชาคมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}=3.79$) ส่วนการใช้แบบสอบถามประเมินผล ($\bar{x}=2.69$) การสัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่โครงการ ($\bar{x}=2.87$) การส่งข้อมูลไปกลับทางจดหมาย ($\bar{x}=2.88$) และเว็บไซต์/อินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=2.95$) สำหรับการมีส่วนร่วมด้วยการเยี่ยมชมโครงการต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{x}=2.46$) (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 6 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผลการแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1) การมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยของผู้นำชุมชน	0.61	1.36	ไม่มี
2) การมีส่วนร่วมประชุมเพื่อสรุปการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยจากหน่วยงานภาครัฐ	0.41	1.13	ไม่มี
3) การมีส่วนร่วมในการรายงานผลการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยในชุมชน	0.37	1.06	ไม่มี
4) การมีส่วนร่วมในการรายงานผลการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยต่อหน่วยงานภาครัฐ	0.22	0.82	ไม่มี
5) การมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เข้ามาดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ	0.13	0.64	ไม่มี
6) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเอกสารการดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ	0.13	0.62	ไม่มี
7) การมีส่วนร่วมในการสังเกตกิจกรรมการดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ	0.20	0.76	ไม่มี
8) การมีส่วนร่วมในการบันทึกข้อมูลกิจกรรมการดำเนินงานของโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ	0.10	0.54	ไม่มี
9) การมีส่วนร่วมในการศึกษาดูงานเยี่ยมชมโครงการที่แก้ไขปัญหามลพิษ	0.10	0.54	ไม่มี
10) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการเกี่ยวกับปัญหามลพิษ	0.13	0.61	ไม่มี
รวม	0.20	0.89	ไม่มี

ตารางที่ 7 วิธีการที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการเกี่ยวกับปัญหาอุทกภัย

วิธีการที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1) การใช้แบบสอบถามประเมินผล	68	100.00	2.69	0.93	ปานกลาง
2) การสัมภาษณ์โดยเจ้าหน้าที่โครงการ	30	44.12	2.87	0.97	ปานกลาง
3) การส่งข้อมูลไปกลับทางจดหมาย	17	25.00	2.88	0.70	ปานกลาง
4) เวปไซด์/อินเทอร์เน็ต	20	29.41	2.95	1.19	ปานกลาง
5) การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ / เวทีประชาคม	57	83.82	3.79	1.29	สูง
6) การเยี่ยมชมโครงการต่างๆ	24	35.29	2.46	0.97	ต่ำ

หมายเหตุ คำร้อยละคำนวณจากประชาชนที่มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินโครงการทั้งหมด 68 คน

ภาพรวมของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลในการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับการจัดการปัญหาอุทกภัย พบว่า เพศ อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง ในขณะที่ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน อาชีพหลัก และรายได้ของประชาชนที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ตำแหน่งในชุมชนที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในภาพรวมจะเห็นได้ว่าผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยมากกว่าตำแหน่งอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยเห็นได้ว่าประชาชนในชุมชนและประชาคมหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยน้อยกว่ากรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ อบต. และผู้ใหญ่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของอาชีพหลักต่อการมีส่วนร่วมการจัดการปัญหาอุทกภัย พบว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพราชการหรือรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มอาชีพที่เข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าอาชีพอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมทั้งประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว รับจ้างทั่วไป และผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้ที่แตกต่างกันต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยในภาพรวม พบว่า ประชาชนที่ไม่มีรายได้มีส่วนร่วมน้อยกว่ากลุ่มคนที่มียาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ในแต่ละระดับมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=2.53$) ส่วนการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินการ และการติดตามประเมินผลนั้นอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีแนวโน้มคล้ายคลึงกับระดับการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (Pongsakul, 2008) เช่นเดียวกัน โดยประชาชนจะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาพปัญหา การแก้ไข การเยียวยาผู้ประสบภัยน้ำท่วมและการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ซึ่งการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในชุมชนบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่จะเป็นการให้ข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้านผ่านทางเสียงตามสายและหอกระจายข่าวของแต่ละหมู่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสาร เตือนภัย รวมถึงขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา น้ำท่วม ซึ่งโชติ บัตรีรัฐ (Badeeruth, 2013) และสำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา (Bureau of Research, Development and Hydrology, 2011) กล่าวว่า ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยควรมีระบบเตือนภัยล่วงหน้า (Early Warning) เพื่อเป็นกลไกในการติดตามสถานการณ์น้ำเฝ้าระวังและเตือนภัยที่เกิดจากน้ำท่วมฉับพลัน โดยการตรวจวัดข้อมูลปริมาณน้ำฝนหรือระดับน้ำในพื้นที่หมู่บ้านที่อยู่ในข่ายเสี่ยงภัยสูงจากการเกิดน้ำท่วมฉับพลัน และจัดสร้างมาตรฐานการเฝ้าระวังและการเตือนภัยในรูปแบบต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้นพร้อมทั้งฝึกอบรมอาสาสมัครประจำหมู่บ้านให้สามารถนำข้อมูลการตรวจวัดไปประยุกต์ในการแจ้งเตือนภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการป้องกันและบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากน้ำท่วม ซึ่งจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการรับมือเหตุการณ์ดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการมีเสียงตามสายหรือหอกระจายข่าวในชุมชนถือว่าเป็นหนึ่งในระบบเตือนภัยที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 56 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่นหรือเป็นข้อมูลส่วนบุคคล

สำหรับการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาในภาพรวมนั้นอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นเห็นได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงในการแสดงความคิดเห็นกับชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาอุทกภัยที่เกิดขึ้นเท่านั้นซึ่งอยู่ในระดับต่ำที่สุด อาจเนื่องมาจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรหรือมีการศึกษาน้อยจึงไม่กล้าที่จะสื่อสารหรือบอกกล่าวกับปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะเกรงว่าสิ่งที่ตนพูดไปนั้นจะทำให้เกิดความเสียหายหรืออาจจะถูกดูหมิ่นในความคิดของตนได้ ซึ่งตามแนวคิด วัลลภ พรหมทอง (Promthong, 2008) เห็นว่าการที่ให้ประชาชนที่อยู่ในกลุ่มเกษตรกรกล้าแสดงความคิดเห็นนั้น ควรใช้การพูดคุยแบบเปิดใจพูดกันตรงๆ ซึ่งบางครั้งเกษตรกรอาจจะไม่กล้าพูด กล้าถาม กล้าร้องทุกข์ หรือพูดความจริง ดังนั้นควรพูดคุยเหมือนกับคนในบ้านหรือคุยในเวลาอาหารอย่างไม่เป็นทางการจะได้ข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง เปิดเผย ไม่ปิดบังเหมือนการพูดคุยแบบเป็นทางการ นอกจากนี้ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาน้อยอาจเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาอุทกภัยซ้ำซากทุก ๆ ปี ทำให้เกิดความเคยชินกับสถานการณ์การเกิดปัญหาต่าง ๆ สามารถที่จะเตรียมพร้อมรับกับสถานการณ์เหล่านี้ได้ด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมา เพียงแต่หากในช่วงเวลาน้ำหลากไม่ส่งผลกระทบต่อการผลิตทางการเกษตรที่กำลังจะเก็บเกี่ยวเท่านั้นก็พอ

ส่วนระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหามลพิษของประชาชนนั้นอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน ซึ่งนอกจากประชาชนที่เป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่กล้าเสนอความคิดเห็นในการวางแผนการแก้ไขปัญหามลพิษแล้ว และการดำเนินงานของภาครัฐยังไม่ได้มีช่องทางในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหามลพิษด้วย ซึ่งการวางแผนการแก้ไขปัญหามลพิษส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินงานจากระดับบนลงล่างเช่นเดียวกันกับระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการที่ในภาพรวมยังอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วม ซึ่งตามแนวคิดของคีนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (Sribaueiam, 2002) ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคมนั่นเอง

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษในภาพรวมอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการดำเนินการแต่ละด้านเห็นได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมแค่เพียงการชักชวนสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหามลพิษซึ่งอยู่ในระดับต่ำเท่านั้น อาจเป็นเพราะประชาชนมีความคิดว่าตนมีความรู้และไม่มีตำแหน่งในชุมชน จึงกลัวว่าการไม่ถูกขึ้นตอนเลยไม่เข้ามามีส่วนร่วม และบางครั้งประชาชนอาจจะไม่ทราบข้อมูลข่าวสารหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษอย่างละเอียด รวมไปถึงการทำงานระหว่างภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ซึ่งไม่มีแนวทางร่วมกันที่ชัดเจนซึ่งทางภาครัฐต้องการแก้ไขแต่ไม่มีการลงพื้นที่หรือรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ประสบปัญหาที่เดือดร้อนจริง ทำให้ตัดสินใจทำตามแนวทางของตนเองเป็นหลัก ทั้งนี้ การที่ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษนั้นส่วนใหญ่เป็นเพราะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเกิดปัญหามลพิษ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดดำเนินโครงการแก้ไขปัญหามลพิษ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยในเรื่องผลประโยชน์ที่ตัวเองได้รับเป็นหลักเกณฑ์ในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหามลพิษ ถ้ากิจกรรมใดที่ต้องใช้เวลาหรือทั้งหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมประชาชนก็จะให้ความสำคัญที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง

สำหรับด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในพื้นที่ลุ่มน้ำยมอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นยังไม่พบการมีส่วนร่วมของประชาชนเลยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยังไม่มีโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ซึ่งในมุมมองของภาครัฐที่มีต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมต่าง ๆ นั้น ถือเป็นภารกิจของภาครัฐโดยสมบูรณ์ ดังนั้นภาครัฐจึงมีแนวโน้มที่จะชะลอการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมออกไปจนกว่าจะมีการแสดงออกถึงความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และเมื่อถึงเวลานั้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การสอบถามความคิดเห็นและความต้องการความช่วยเหลือเมื่อมีการดำเนินโครงการแล้ว รวมทั้งพิจารณาหาแนวทางในการลดผลกระทบของโครงการในภายหลัง (Sathien, 2005)

ถึงแม้ว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 87 ว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนดังต่อไปนี้ 1) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกระดับให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม แต่จะเห็นได้ว่าประชาชนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมยังมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยน้อย ทั้งนี้เป็นเพราะในกระบวนการจัดการแก้ไขปัญหาอุทกภัยของภาครัฐยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนน้อย และถึงแม้ว่าจะมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาอุทกภัยก็ตาม แต่ทางภาครัฐก็ไม่ได้นำความคิดเห็นของประชาชนไปปฏิบัติและยังมีอำนาจที่จะไม่รับฟังความเห็นนั้นซึ่งจะทำตามแนวคิดของตนเองเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในชุมชนก็ไม่มีสิทธิ์เข้าไปตรวจสอบดำเนินโครงการเกี่ยวกับปัญหาอุทกภัยของภาครัฐ เนื่องจากไม่มีตำแหน่งในชุมชน ซึ่งตามแนวคิดของ Erwin William (1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้นภาครัฐต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 87 อย่างเคร่งครัด ซึ่งได้กำหนดไว้ว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจสังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องถิ่น ซึ่งแนวทางที่จะประสบความสำเร็จในการส่งเสริมสนับสนุนนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามารับรู้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นกระบวนการ ซึ่งผู้นำชุมชนอาจจะเป็นตัวแทนที่ดีในการสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชน ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างดี นอกจากนี้ควรมีการวางแผนในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนร่วมมือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาอุทกภัยเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้การร่วมกันในการตัดสินใจเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติจะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นง่าย ๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเลือกตัวแทนของตนเองเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทชี้แนะการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้นๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด (Institute for Policy Studies, 1996, as cited in Pintamul, 2012)

ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัย พบว่า เพศ อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาอุทกภัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิชาณ สุวรรณาคะ (Suwannaka, 2009) ที่พบว่า ทั้งเพศชาย และเพศหญิงมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาและอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกันทางสถิติ และวสันต์ จารุสงค์ (Jarusung, 2000) พบว่า เพศและอายุไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ และป้องกันรักษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง รวมถึงงานวิจัยของ พิชัย สุนทรนนท์ (Sunthornnan, 2007) พบว่า เพศไม่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของอาสาสมัครสาธารณสุข อาจเนื่องมาจากลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันปัญหาอุทกภัยของประชาชนไม่ได้แบ่งลักษณะงานตามเพศ โดยเพศชายและเพศหญิงต่างมีบทบาทในการเข้าร่วมองค์กรต่างๆ มากขึ้นไม่ว่าเพศชายหรือเพศหญิง มีความสามารถและความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดวิกฤติการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ต่างเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันจัดการกับปัญหา และถึงแม้ว่าจะมีระดับการศึกษาที่แตกต่างกันก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดการกับปัญหาอุทกภัย สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเกิดปัญหาอุทกภัยที่ซ้ำซาก ประชาชนจึงมีการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งทุกคนที่ประสบปัญหาอุทกภัยมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยได้

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการกับปัญหาอุทกภัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 นั้นมี 3 ปัจจัย คือ 1) ตำแหน่งในชุมชน 2) อาชีพหลัก และ 3) รายได้ของประชาชนที่แตกต่างกัน โดยเห็นได้ว่าผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา วางแผน แก้ไขปัญหา การดำเนินการ และการติดตามประเมินผลมากกว่าตำแหน่งอื่น ๆ ในขณะที่ประชาชนทั่วไปและประชาคมหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมน้อยกว่ากรรมหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ อบต. และผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากตำแหน่งดังกล่าวมีหน้าที่หรือภาระต้องรับผิดชอบโดยตรงในการรับผิดชอบดูแลชุมชนและประชาชน จึงจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยทุกขั้นตอน และเมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีอาชีพหลักที่ต่างกันในภาพรวมของการจัดการปัญหาอุทกภัย เห็นได้ว่าประชาชนในชุมชนที่ประกอบอาชีพราชการ/รัฐวิสาหกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไข ปัญหาและการดำเนินการมากกว่าอาชีพอื่น ๆ รองลงมา คือ เกษตรกรรมและประชาชนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพัชร วัชรภาสกร (Wacharpasakorn, 2013) ที่พบว่า ประชาชนในชุมชนหมู่บ้านแหลมทองที่ประกอบอาชีพรัฐวิสาหกิจมีส่วนร่วมในการรับมือและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมในชุมชนมากที่สุด นอกจากนี้ ประชาชนที่มีรายได้ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัยอย่างชัดเจน ซึ่ง จะเห็นได้ว่าประชาชนที่ไม่มีรายได้มีส่วนร่วมน้อยกว่ากลุ่มคนที่มีรายได้ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 อาจเป็นเพราะประชาชนที่มีรายได้ในการดำรงชีวิตเพียงพอ อาจมีเวลาหรือสามารถสละเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ ในขณะที่ประชาชนที่ไม่มีรายได้ยังคงมีรายได้ไม่เพียงพอในการดำรงชีวิต อาจจะต้องหาเช้ากินค่ำ ทำงานไม่เป็นเวลาหรือต้องใช้แรงงานในการทำงาน จึงทำให้ไม่พร้อมที่จะสละเวลาของตนเข้าร่วมกิจกรรม

สรุปผลการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาอุทกภัย พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพียงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x}=2.53$) ส่วนการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินการ และการติดตามประเมินผลนั้นอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วม โดยวิธีการที่ใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นจะเป็นการพูดคุยหรือสนทนากลุ่มย่อยมากที่สุด โดยปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตอนล่าง คือ ตำแหน่งในชุมชน อาชีพหลัก และรายได้ สำหรับข้อเสนอแนะจากงานวิจัยนี้ ในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน เห็นว่าควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาอุทกภัยให้มากขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การกำหนดปัญหา การวางแผนแก้ไขปัญหา การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำยมตรงกับความต้องการของประชาชน รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสของโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินการพัฒนาตามนโยบายสาธารณะด้วยการรับฟังและพัฒนาตามความต้องการและความเห็นชอบจากประชาชนเป็นหลักจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมโดยภาคประชาชนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Badeeruth, C. (2013). The effectiveness of strategy to the strengthening of communities and economy in the flood zone, Ban Ta Mo village, Tambon Bang Rakam, Bang Rakam district, Phitsanulok province [In Thai: ประสิทธิภาพจากยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเศรษฐกิจ ในเขตพื้นที่น้ำท่วมชุมชนบ้านตะโม ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก]. *Rajabhat Journal of Sciences, Humanities and Social Sciences*, 14(2), 80 – 92.
- Bureau of Research, Development and Hydrology. (2011). *Study, explore and Early Warning system instruction in risk lowland area of the foothills of the North, Central, Northeast and Western of Thailand with totally 15 river basins* [In Thai: โครงการศึกษา สำรวจ และจัดทำระบบเตือนภัย (Early Warning) ในพื้นที่เสี่ยงภัยที่ราบเชิงเขาของพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตก รวม 15 ลุ่มน้ำ]. Retrieved May 5, 2015, from http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0KeAO9kcousJ:tiwrm.haii.or.th/Group3_WaterIT/03_Project_Proposal/project_proposal_edit2/DWR/word%2520-%2520file/DWR%2520proposal_edit%2520%2520-%2520project%252005.doc+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=th
- Economic Intelligence Team. (2011). *The great flood in 2011: Impact and the recovery trend from the survey entrepreneur*. [In Thai: มหาอุทกภัย 2554 ผลกระทบและแนวโน้มการฟื้นตัวจากการสำรวจผู้ประกอบการ]. Bangkok: Bank of Thailand.
- Isranews. (2015). *Office of the Federal Register notified at 31 Dec 57 that total Thai population in 77 provinces surpassed 65 million with had more female than male; Bangkok population were 5.69 million while Khon Kaen Ubon and Ranong were closely equal population and the lowest population were in Samut Songkhram* [In Thai: ประกาศสำนักทะเบียนกลางเปิดเผยจำนวนประชากรไทย 77 จังหวัด อย่างเป็นทางการ ณ 31 ธ.ค.57 ยอดรวมทะลุ 65 ล้านเพศหญิงมากกว่าชาย กรุงเทพฯ 5.69 ล้าน อุบลฯ ขอนแก่น สูสี ระนอง สมุทรสงคราม น้อยสุด]. Retrieved May 5, 2015, from <http://www.isranews.org/isra-news/item/36908-eB8%B2.html>
- Jarusung, W. (2000). *People's Participation in Conservation and Protection of Huay Kha Khaeng Wildlife Sanctuary*. Master's thesis (Psychology), Graduate School, Kasetsart University.
- Pengsakul, K. (2008). The participation of citizens in water resources management: A case study of the Palian canal watershed area, Trang. [In Thai: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: ศึกษากรณีลุ่มน้ำสาขาลองปะเหลียน จังหวัดตรัง]. Final research report, Water Resource Regional Office 8, Department of Water Resources, Ministry of Natural Resources and Environment.
- Pintamul, D. (2012). *Municipal Solid Waste Management by People's Participation of Bansok Sub-district Administration Organization, Lomsak District, Phetchabun Province*. Bachelor's research project (Public and Enterprise Management), Phetchabun Rajabhat University.

- Pormthong, W. (2008). Factors of Decision Making on New Theory Farming Practices by Farmers in North-eastern Region of Thailand. Final research report, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Pathum Thane.
- Sathien, K. (2005). The study of tripartite participation pattern in landfill project, Phitsanulok municipality. Master's thesis (Natural Resources and Environmental Management), Faculty of Agriculture, Natural Resources and Environment, Naresuan University.
- Sribaueiam, K. (2002). *Guidelines for strengthening participatory democracy based on the Constitution of Thailand BE 2540: Problems obstacle and solutions* [In Thai: แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรค และทางออก]. Bangkok: Prajadhipok's Institute.
- Sunthornnan, P. (2007). Factors affecting of people participation for practise defence flood problem in Thevarat organization, Chaiyo district, Angthong province. Master's thesis (Local Government), College of Local Administration, Khon Kaen University.
- Suwannaka, S. (2009). Influence factors of public participation in Talai mountain community forest development and conservation of Talai mountains, Yai Am District, Chanthaburi. Master's thesis (Social Sciences for Development), Rambhaibarni Rajabhat University.
- [UNCCD] United Nations Convention to Combat Desertification in Those Countries Experiencing Serious Drought. (2012). *Report of drought situation in Thailand, No. 2/2012* [In Thai: รายงานสถานการณ์ความแห้งแล้งในประเทศไทย ครั้งที่ 2/2555]. Bangkok: Land Development Department.
- William, W. (1976). *Participation management: Concept theory and implementation*. Atlanta: Georgia University.
- Wacharapasakorn, S. (2013). Flood management and community's participation: A case study of Nukkeelalamtong Village, Saphansoong District, Bangkok. Master's thesis (Environmental management), School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* [2nd edition]. New York: Harper and Row.